

Natalia Mateevici, *Amforele grecești în mediul barbar din nord-vestul Pontului Euxin în sec. VI – începutul sec. II a. Chr.*,

Biblioteca „Tyragetia” XIV, Chișinău, 2007, 284 pagini.

Suntem în fața unei noi publicații a Muzeului Național de Arheologie și Istorie de pe lângă Academia de Științe a Republicii Moldova de o valoare și un interes remarcabile. Așa cum remarcă cercetătorul dr. Marius Alexianu, în prezentarea cărții, „Lucrarea reprezintă prima tentativă de abordare științifică într-o viziune sistematică și integratoare a problematicii complexe ridicate de descoperirile de amfore grecești dintr-o zonă reprezentativă și specifică totodată, pentru contactele cu multiple valențe dintre lumea barbară din spațiul pontic și civilizația greacă ...”.

După o *Prefață* (pag. 5) semnată de către Ion Niculiță, binecunoscutul profesor doctor habilitat al Universității de Stat din Republica Moldova, care pune în relief meritele științifice ale lucrării, urmează o *Notă a autorului* (pag. 7–8) din care reiese că lucrarea constituie o variantă prelucrată și substanțial îmbunătățită a lucrării sale de doctorat, fapt deosebit de remarcabil și bine venit, publicarea fiind făcută la doar trei ani după susținere.

În *Introducere* (pag. 9–20) se discută importanța schimburilor economice între cele două lumi —barbară nord-vest pontică și greacă— în care amforele constituiau doar ambalajul produsului exportat / importat —ce au fost favorizate și de rolul colonizării grecești pe întreg litoralul Pontului Euxin, Marea Neagră de astăzi.

Autoarea face o comparație între datele furnizate de descoperirile arheologice și cele ale izvoarelor antice scrise —din care reiese în special comerțul cu vin și ulei provenit din lumea sudică, egeeo-mediteraneană.

Bine redată este prezentarea istoricului cercetării acestui domeniu cu o critică la obiect a expunerii, prin urmare nu doar o înșirare de argumente și opinii.

Din Capitolul I, *Amfora – principalul ambalaj al mărfurilor lichide grecești* (pag. 21–60), se trece la o prezentare atât pentru publicul larg cât și pentru diferitele categorii de specialiști —de la studenți la savanți— a opiniilor proprii în conexiune cu cele emise anterior. Sunt prezentate pe rând, sintetic și bine documentat, mai întâi în subcapitolul 1. *Orașele-polisuri grecești —principale centre de producere a mărfurilor și a ambalajului* (pag. 21–33) pe parcursul secolelor VII–II a. Chr. Autoarea face o prezentare politico-economică a fiecărui oraș-polis, cu perioadele de evoluție a schimburilor sale comerciale, cu produsele specifice fiecăruia, dar și a modalității de producere în funcție de starea economică, politică, climă.

Urmează subcapitolul 2. *Morfologia, tipologia și standardizarea materialului amforistic* (pag. 33–49) unde din nou, pe fiecare tip de amforă, în funcție de locul de proveniență, se insistă asupra caracteristicilor pastei, a formei, a capacității vasului, cronologia producției și a ariilor de răspândire. Prin urmare, autoarea face un foarte util expozeu arheologic, istoric și politic.

În subcapitolul 3. *Caracteristica ștampilelor amforelor grecești din spațiul bugo-carpatic-pontic* (pag. 49–60) se discută natura privată sau etatistă a atelierului, recte a producătorului, a statului social și politic a personajului ce figurează pe ștampilă, a modului de redare a ștampilei —în relief sau englică— și a locului de pe vas unde a fost aplicată —toartă, gât sau picior. Și toate acestea în strânsă legătură cu cronologia generală a etapelor producerii de amfore.

Capitolul II, *Amforele grecești în spațiul bugo-carpatic – principal indicator al relațiilor comerciale între autohtoni și lumea greacă* (pag. 61–104) se divide la rândul său în trei

subcapitole. Mai întâi 1. *Penetrația mărfurilor grecești în regiunea nord-vest pontică în secolele VI–V a. Chr.* (pag. 61–65), adică perioada inițială a pătrunderii amforelor grecești, pe centre și cu diverse arii de răspândire, cu o critică științifică a descoperirilor.

Urmează subcapitolul 2. *Circulația amforelor elenistice în lumea barbară nord-vest pontică în sec. IV–mijlocul sec. III a. Chr.* (pag. 65–98) ce constituie perioada de maximă circulație atât a amforelor, cât și a produselor.

În acest subcapitol, sau eventual în următorul, și-ar fi găsit locul o abordare a impactului pe care l-a avut asupra lumii greco-macedonene invazia celtică ce a blocat la un moment dat contactele cu o parte a autohtonilor din spațiul nord-balcanic. Din păcate din text nu reiese nimic referitor la acest subiect, ca de altfel și natura raporturilor cu lumea geto-bastarnă.

În subcapitolul 3. *Relațiile comerciale din spațiul hugo-carpatic cu polisurile grecești în a doua jumătate a sec. III–începutul sec. II a. Ch.* reflectate prin material amforistic (pag. 68–104) se constată o drastică diminuare a numărului centrelor exportatoare.

În Capitolul III, *Contactele comerciale greco-barbare și rolul lor în dezvoltarea economică și social-culturală a populației autohtone din regiunea nord-vest pontică* (pag. 105–113) autoarea face referiri la diferențele de evoluție cultural-istorică a celor două lumi — unii, autohtonii, mai fiind încă în prima epocă a fierului (Hallstatt), iar ceilalți, coloniștii sau comercianții, în perioada clasică sau elenistică. De aici și diferitele arii de răspândire a centrelor

producătoare în funcție de posibilitățile locale, de forța de penetrație, de natura relațiilor relativ pașnice între geți și greci — deși au existat și momente belicoase cu macedonenii, pe care autoarea nu le prea prezintă — sau mai mult nesigure dintre geți și sciți. Autoarea insistă asupra raporturilor dintre import și export, a importanței grâului, peștelui, lemnului, mierei și a robilor pentru lumea greacă, iar în contrapartită a vinului și uleiului pentru autohtoni.

Deosebit de utile sunt constatările privind repartizarea pe complexe de habitat — locuire sau necropolă — a diferitelor tipuri de amfore și a perioadelor cronologice de utilizare.

Textul lucrării, care pe alocuri utilizează epitete prea pompoase — de genul „remarcabilul cercetător”, „prestigiosul profesor” — la adresa unor anumite persoane, se încheie cu un rezumativ capitol de *Concluzii* (pag. 115–118), urmat de un amplu rezumat în limba franceză (pag. 119–133).

Însă, deosebit de utile și cu multe materiale inedite, sunt paginile consacrate *Catalogului* (pag. 135–176) conținând descrierea a 376 ștampile de amfore, toate ilustrate (pag. 177–197) prin estampare.

Urmează o bogată *Bibliografie* (pag. 199–213), *Lista abrevierilor* (pag. 215–216), *Lista ilustrațiilor* (pag. 217–218), *Ilustrații* (pag. 219–255) cu 37 de figuri reproducând în desen diversele tipuri de amfore, 18 hărți (pag. 257–274) cu ariile de difuzare a amforelor.

Lucrarea se încheie cu un *Indice geografic* (pag. 275–278) și un *Indice de nume proprii grecești* (pag. 279–284).

George Trohani

GEORGE TROHANI

Muzeul Național de Istorie a României,
Calea Victoriei, nr. 12, sector 3, 030026, București,
gtrohani@yahoo.com